

Skørter paa Hovedet.

Af *H. K. Kristensen.*

De, der har læst Carit Etlars i sin Tid saa bekendte Roman: »Viben Peter« — en Fortælling fra Reformationstiden — vil maaske huske det Sted, hvor Drengen Maes Frents bliver hængt som Spion foran Meldorf. Forfatteren fortæller, at under Galgen sad Moderen sammenkrøben og ubevægelig. »Hun havde trukket sit Skørt op over Hovedet, saaledes, at det aldeles skjulte Ansigtet . . . . Af og til hævede hun sit Hoved og saa i Vejret, det viste da et forfærdeligt Udtryk af Fortvivlelse, som fik Luft i et dybt Suk eller et kvalt Skrig, derefter sank hun sammen igen«.

Med dette Træk, hvor den sørgende Kvinde søger at skjule sit Ansigt og sin Sorg under det optrukne Skørt, har Carit Etlar — bevidst eller ubevidst — fremstillet en Skik, som netop i Renaissancetiden og senere var almindelig udbredt, og som er ret godt kendt fra Vestjylland.

Det Klædningsstykke, man ellers brugte specielt til Sorg, i alt Fald i de højere Kredse, var den lange, sorte Kaabe, baaret om Halsen eller paa Skuldrene. Men baade fra Holland, Tyskland og Danmark kendes der Eksempler paa, at den ikke altid blev baaret om Halsen, men paa Hovedet¹⁾. Fra vor Egn er det

---

1) Elna Mygdal: Amagerdragter. Vævninger og Syninger, 90.

saaledes vel kendt fra Ribe og Ringkøbing¹⁾). Baade i disse Byer og i København blev der udstedt Forbud mod, at andre end den afdødes Enke og allernærmeste Slægtninge bar Kaaben over Hovedet. Det var en underlig Udartning af Skikken, naar Kvinderne i Ribe stillede saaledes tilslørede baade til Bryllupper, Barnedaab og andre Fester. Det kunde da ikke altid være Sorg, Kaaben skjulte. Forøvrigt vedvarede Skikken trods Forbud og Trussel om Straf, saa Ribe efter over 40 Aars Forløb atter maatte gribe ind mod Skikken. 14. Decbr. 1607 bestemmes da af Borgmestre og Raad med Lensmandens Samtykke, »at vores Hustruer og Døtre fra nu paa Juledag førstkommendes at begynde og siden altid derefter skal gaa med deres Kaaber paa Halsen her udi Byen til Kirken og andre ærlige Forsamlinger, undtagen hvad Enker belanger, dennem at stande fri fore at gange efter deres egen Villie saa længe og stakket som de ville. Mens ogsaa om nogen, som haver mistet sin næste Slægt, som er Fader, Moder, Søster eller Broder eller andre deres næste blodsforvante, da dennem at tilstedes at gange med Kaaber paa Hovedet ved et halvt Aars Tid, saavel som de, der følger noget Lig til Graven, da dennem at gange hver som dem synes godt at være.« Overtrædelse skulde straffes med Pengebøder.

Efterhaanden som Skikken bredte sig ned i de jævne Lag og til de fattige, kom den til at berøre Almueskvinder, der ikke havde Raad til at have en særlig Sørgekaabe, Kappe eller Hovedkaabe. Man fandt da paa at bruge et sort Skørt i Stedet for. At dette har været Udviklingsgangen kan skønnes deraf, at de ældste Kilder kun omtaler Kaaber paa Hove-

---

1) Se Troels Lund: Dagligt Liv IV, 126 f. og Litteraturhenvisning der.

det, de yngre baade Kaaber og Skørter og de yngste kun Skørter. Det stemmer godt overens hermed, naar Chr. Sørensen Testrup skriver omkring 1732 i sin Rinds Herreds Krønike: »Det var og en Mode i forrige Tider, at Konerne ginge med sorte Kaaber over sig i Kirken, og havde samme ganske brede Kraver, og hvo disse ej kunde formaa, de tog et stort Skiørt over deres Hoved, denne Mode er gaaet af Brug, saa det nu er rart (sjældent) at se en gammel Kone med et sort Skiørt over sig til Kirke; tilforn skulde hver Mand give sin Datter saadan sort Klædeskaabe, naar hun skulde giftes«.

Tæt op mod vore Dage har mangen Kvinde i en snæver Vending brugt at slaa Skørtet op over Hovedet, naar hun skulde ud i daarligt Vejr. Der er da intet underligt i, at hun i sin Tid søgte at efterleve Moden ved i Stedet for Kaaben at bære Skørtet over Hovedet.

Men ogsaa det blev misbrugt. Et stort Tal af Kvinder fornummede sig paa den Vis til hver Kirkegang. Det krasseste Eksempel herpaa foreligger fra Varde. Her var der Kvinder, der ligefrem brugte Skørtet som et Skalkeskjul til at faa sig en Lur under den lange og tørre Prædiken. Det findes nævnt i et kasseret Kongebrev til Borgmestre og Raad, udfærdiget efter Sekretær Krag's Ordre. Det lyder saaledes: »Vor Naade tilforn. Eftersom os underdanigst andraget er, at der i vor Kjøbsted Varde stor Uskikkelighed og Misbrug skal begaaes af en Del Kvindfolk, som ere komne ud i Vane at komme til Kirke med Kaabe eller Skjørt paa Hovedet, ganske tildækket, idet de derunder, naar Gudstjeneste forrettes, sætte sig tryg og gelig til at sove, endog i Skriftestolen, og naar det hellige og højværdige Alterens Sakramente uddeles, af Præsterne besværligen skal kunne vides, hvem de

til Skrifte steder eller Sakrament meddeler. Da er vores naadigste Vilje og Befaling, at I om dette forskrevne en skikkelig og tjenlig Anordning paa videre vores Ratification med forderligste gør. Hafniæ 31. Jan. 1668.«¹⁾

Selv om dette Kongebrev ikke kom til at gribe forstyrrende ind i de søvnige Varde Borgerinders Kirkedragt, da Brevet blev kasseret, har Byen dog utvivlsomt ligesom Ribe faaet »en skikkelig og tjenlig« Ordning paa Forholdet, saa kun Enken og de nærmeste har maattet bære Kaabe eller Skørt paa Hovedet. Og saadan har Skikken holdt sig, indtil den blev fortrængt af Sørgefloret.

Endnu i over 100 Aar holdt Skikken sig trofast paa Egnen ude paa Landet. Herom skriver Th. Bredsdorff følgende 1763: »Paa den vestre Egn i Jylland har jeg remarqveret den Skik ved deres Ligbegængelse, at, da Liget bliver aget til Kirkeporten, saa sidder Enken eller den næst sørgende af Kvindfolk bag Liget paa samme Vogn og har ikke alene sorte Klæder paa, men endog et sort Skørt over Hovedet, med hvilken Sørgehabit hun stedse klæder sig, naar hun kommer til Kirke hele Sørgetiden om. Dog maa jeg sige, at i Ovtrup Sogn, som var min salig Faders Annex, hvor det synes, at Almuen i Almindelighed havde en fornemmere Levemaade end i Hovedsognet Lunde, var det alene de fattige, som brugte denne Sørgesvipage; de andre brugte mest Floor om Hovedet, ligesom det er brugeligt paa den østre Egn.«²⁾ Skønt Bredsdorff var Præst i Ollerup, var han velkendt med jyske Forhold og ikke mindst Vardeegnens. Vi ser da, at i et enkelt fremmeligt Sogn er Skikken ved at ophøre, saadan som det vel forlængst

1) Ny kirkehist. Sml. 1867—68, 458—59.

2) Ny kgl. Sml. 4°, 652. H. K. Kristensen: Ovtrup Sogn, 447.

har været Tilfældet i Købstæderne. I den følgende Menneskealder er den vel helt forsvundet herude.

Rørdam skriver det anførte Sted i Ny kirkehistoriske Samlinger: »Den Skik at gaa med Kaaben paa Hovedet synes at have været en ejendommelig Maade at bære Sorg paa i Vestjylland«. Ogsaa hos Troels Lund faar man nærmest Indtryk af, at Skikken er begrænset til Ribe—Ringkøbing. Testrups Bemærkning viser os den imidlertid i Rinds Herred, og i Elna Mygdals Bog »Amagerdragter, Vævninger og Syninger« ser man, at der ikke blot bruges Kaaber paa Hovedet til Sorg over vide Strækninger, men at ogsaa Skikken med at bære Skørter paa Hovedet var udbredt langt ud over Vestjylland. Her nævnes Øerne Fanø, Fur, Læsø, Samsø, Drejø og Amager som Steder, hvor Skikken har været brugt temmelig sent, tillige var Skikken udbredt over det meste af Skaane og en Del af Halland. De dragtrige Amagere havde endogsaa et Skørt udelukkende til dette Brug og udstyret paa en særlig Maade, nemlig Jøben, som brugtes helt til 1882 eller 1873. Betegnende er det, at Kvinder, der levede endnu, da Elna Mygdal skrev sin Bog i 1930, og som selv havde baaret Jøb i deres Ungdom, fandt, »at den virkelig svarede til sin Hensigt: at skjule Sorgen.«¹⁾).

---

1) Elna Mygdal: Amagerdragter, 22.